

“
SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Valstybė tvirta tiek, kiek joje yra teisybės

Ko reikia, kad valstybė klestėtų? Nedaug. Tik įsiklausyti ne iš svetur svetimomis kalbomis sklindančius žodžius ir pavyzdžius, o išgirsti savo šalies šviesulių žodžius. Sveikindamas 1918 m. vasario 16 d. nepriklausomybę paskelbusią Lietuvos Respubliką Vydūnas yra pasakęs: „Visi kuone be skaičiaus valstybės gyvenimo reikalai, kaip svarbūs jie yra ir būtų, teturi tik antros eilės svarbumo šalia teisybės, teisingumo, tvirtybės, plačios ir aukštos nuožvalgos ir sąžiningumo bei patvaros. Kame toms žmoniškumo išraiškoms pirmoji vieta skiriama, ten nereikia didžių politikos gudrybių valstybei klestėti.“

R Dalia BYČIENĖ
„Respublikos“ žurnalistė

- Ateinančiais metais minėsime Vilhelmo Storosto-Vydūno gimimo 150-ąsias metines. Gal klystu, bet rodo, kad artėjanti sukaktis daugiausia rūpi tik Mažosios Lietuvos ir Vydūno kūrybinio palikimo tyrinėtojams, o ne pačiai valstybei? - klausėme filosofo, literatūrologo, Mažosios Lietuvos kultūros ir Vydūno kūrybos tyrinėtojo, Vydūno draugijos garbės pirmininko dr. Vaclovo BAGDONAVIČIAUS.

- Gaila, kad valstybė nėra ryžtingai pasukusi reikšmingiausių žmoniškumą pirmon vieton keliančių vertybių link. Tos vertybės, tiesa, nėra atvirai neigiamos, net deklaruojamos, bet kad jomis besąlygiškai būtų grįsta valstybės institucijų veikla, nepasakysi. Toje veikloje jos tarsi nukišamos užkampin, elgiamasi, tarsi jų nebūtų, o kai kas nors jas primena, į tą priminimą žiūrima šnairiai. Netgi mūsų Konstitucija ir himnas, sprendžiant valstybės reikalus, nėra tie įsakmūs teisiniai ir moraliniai sargai, kurie neleistų nukrypti nuo pamatinių visuomenės bendrabūvio principų. Jeigu tokia orientacija būtų aiškiai jaučiama kaip esmingiausiai įprasminanti tautos ir valstybės egzistenciją, Vydūnas galėtų būti puikus pagalbininkas. Kad tokį klodą - Vydūno išmintį - turime, ne tik yra ne kartą aiškiai pasakyta, bet ir nuolat primenama. Todėl tie, kurie analizuoja Vydūno fenomeną ir atidžiau žvelgia į jo paliktos išminties kodus, labai aiškiai mato, kokio aktualaus reikšmingumo mūsų laikams juose esama. Artėjanti sukaktis galėtų būti puiki proga tam atvėrimui. Tačiau tie, kurie vairuoja valstybės laivą, nei to aktualumo, nei didesnio tų klodų atvėrimo būtinybės nelabai teįžvelgia, nelabai klausosi tų, kurie bando savo jėgomis tą aktualumą ryškinti. Kamuoja negera nuojauta, kad nors iškilmės įvyks ir gražūs pagarbos žodžiai Vydūnui bus jose pasakyti, net paminklų jam atsiras gal ne vienas, vydūniška išmintis ir vėl nelabai tebus naudojama ryškiau nušviesti tolesnį mūsų valstybės kelią žmoniškumo kultūros link. To buvo tikėtasi po iškilmingo

Imanto Sidarevičiaus nuotr.

Vydūno palaikų perlaidojimo Lietuvai tapus laisvai. Tikėtasi, bet nusivilta.

Vydūnas tik nepriklausomoje Lietuvoje pradeda legaliai grįžti į tautos sąmonę, niekas nedraudžia entuziastams jį propaguoti, bet ir neskatina. Nors to skatinimo kaip ir nėra, Vydūnas jo gerbėjų dėka, šiaip ar taip, bent yra daug žinomesnis negu netolimoje praeityje ir netgi labiau už tuos kūrėjus, su kuriais seniau bent mokyklose supažindinama buvo.

- Tėvynės sąvoka, atrodo, praranda savo vertybės prasmę. Išsižadėti Tėvynės dėl sotesnės duonos daugeliui nebeatrodo išdavystė.

- Išdavystė būna tada, kai su laužoma priesaika, kai dėl akivaizdžiai savanaudiškų motyvų atsižadama to, ką iš visos širdies brangina ir mylėjai, kam prisieki ištikimybę, žodžiu, kai dėl ilgesnio pinigų spjauni į nuoširdžiai išpažintas vertybes. Žvelgdami į dabartinę pajėgiausių darbingų tautiečių kartą (maždaug 25-50 metų), matome, kad jos dalis atkūrus nepriklausomybę tik įžengė į brandą, kita dalis dar tik augo ir formavosi, o dar kita buvo ką tik gimusi. Faktiškai ta jau kelis amžiaus tarpsnius apimanti karta buvo toji, kuriai iš tėvų ir senelių

reikėjo perimti laisvę atgavusios valstybės kūrimą. To kūrimo metu turėjo būti iš dar tebesidarbuojančių tėvų perimtas ir papildomas vertybių krepšelis, naujai formuojama jų sistema. Tačiau to kūrimo metu ne kažin kiek dėmesio buvo skiriama fundamentaliųjų dvasinių vertybių puoselėjimui ir jaunosios kartos ugdymui jų dvasia. Buvo

► Nemažai Tėvynei nesavanaudiškai pasitarnauti norinčių entuziastų tiesiog atstumti kaip nereikalingi, o valdantieji juk veikė valstybės vardu

formuojama nauja ekonominė ir socialinė valstybės sankloda, kuriama politinė jos valdymo struktūra, o kultūra taip ir liko periferiniame jos interesų pakraštyje. Čia toji kultūra liko ir dabar. Vertybinėje visuomenės orientacijoje svarbiausią vietą užėmė vartotojiškoji kryptis, kurią uoliai diegė ir tebediegia globalizacijos strategai. Jų dėka Tėvynė ir jos meilė tikrai nebuvo tarp jaunajai kartai ugdytinų vertybių. Tie, kurie pateko prie valdžios svertų, pirmiausia ėmė rūpintis savo, o tik paskui tautos gerove. Nelabai jie rūpino, kad tai gerovei kurti būtų pajungtos pačios tautos, ne valdžios

struktūrose triūsti likusios jos šviesuomenės bei joje augančio jaunimo galios. Dar daugiau: nemažai Tėvynei nesavanaudiškai pasitarnauti norinčių entuziastų (tarp jų ir iš jaunimo) tiesiog buvo atstumti kaip nereikalingi, jų gražios iniciatyvos nuvertintos. O valdantieji juk veikė valstybės vardu, naudojosi tautos suteiktais įgaliojimais. Besiformuojantis žmogus jautėsi atstumiamas būtent valstybės. Taip radosi nusi-vylimas, nereikalingumo savoje valstybėje jausmas, o raginimai neprarasti patriotiškumo ėmė skambėti kaip demagogija. Norisi, kad jaunimas būtų pasiaukojantis, ištvermingas, atkaklus, ryžtingai kovojantis su rutina ir blogybėmis. Bet tapti toks jis turėjo būti orientuojamas, skatinamas, jis turėjo matyti gyvus tokių savybių įkūnijimo pavyzdžius. Tačiau jam buvo įdiegta tik kovos už savo individualų būvį ideologija. Tame būvyje svarbu ne tik materialūs dalykai.

- Tauta atsikovojo laisvę, bet ar sugeba ja naudotis?

- Visi matome: nesugeba, t.y. mes patys nesugebame, nes nelabai suprantame, kas toji laisvė savo esme yra. Čia puikiausiai galime pritaikyti Vydūno įžvalgas apie laisvę anuometinėje Lietuvoje. O jis sielojosi dėl to, kad tauta, eidama pasiektos laisvės keliu, deja, nebuvo vieningai susitelkusi savo tikram laisvėjimui - dvasinės kultūros ugdymui, kūrybos galių stiprinimui, žmoniškumo reiškimuisi. Mąstytojui atrodė, kad pati valstybės orientacija į ekonomikos stiprinimą, materialinio turtėjimo skatinimą, spartų civilizacijos laimėjimų diegimą, į pastangas būtent šiose sferose pasivyti kitas tautas esanti vienapusiška, jos neatsveria su šiais tikslais kartu turimas įgyvendinti dvasinis tautos augimas, jos kultūros raida. Vals-tybės gyvenime daug kur toną duodančios ne žmogiškosios stiprybės, o silpnybės - savanaudišku-

kad ir tai laisvei gresia pavojus, kadangi kitos, būtent esmingosios, laisvės nėra. Ir todėl labai svarbu, kad pradėtume jos ieškoti, kad pasistengtume, jeib ją įgijus“ - tokį klausimą kėlė Vydūnas nepriklausomybės penkmečiui paminėti skirtame straipsnyje. Ar nėra tas klausimas aktualus mums, jau nebe penkeri, o dvidešimt septyneri metai „tebesidžiaugiantiems, kad nebesame vergai“?

- Tautiškumas daugeliui asocijuojasi tik su tautiniais drabužiais, liaudies sutartinėmis, sueigomis ant piliakalnių, reikšmingų švenčių prisiminimas. Kokia yra giluminė tautiškumo esmė?

- Tokias tautiškumo apraiškas dar pačioje XX a. pradžioje ir Vydūnas traktavo kaip paviršutiniškas, mažareikšmes, jei jomis besidžiaugias žmogus neturi gelminės tautinės gyvasties pajautos. Apie tai - viena iš fundamentaliųjų jo dramų „Probočių šešėliai“. Tautą tiek šioje dramoje, tiek jos sampratai skirtuose filosofijos veikaluose „Mūsų uždavinys“ bei „Tautos gyvata“ mąstytojas apibūdina kaip turinčią ne tik empirinę sociume besireiškiančią, bet ir transcendentinę būtį. Pasak Vydūno, stiprindamas savo tautą, žmogus stiprinąs tą organizmą, kurio ląstelė jis pats yra. Nuostabiausiai tauta savo ypatingą žmoniškumo atspalvį parodanti kalboje, kuri esanti „vyriausioji žmonių apsireiškimo priemonė“, tiesiogiai tarnaujanti visoms pagrindinėms žmoniškumo įkūnijimo formoms. Kalba esanti pirmiausia mąstymo reiškinio priemonė ir nuo jo labiausiai priklausanti. Savo sąskambiu su tuo, kas ja siekiama pasakyti, kalba prilygstanti meno kūriniiui. Išmoktoji ne sava kalba tegalinti išreikšti tik žmogaus paviršių, bet ne gelmę. O gelminiai dvasiniai dalykai esantys suaugę su tauta. Taip Vydūnas aiškino tautiškumo esmę. Nebūtinai turime visiškai sutikti su tuo aiškinimu, tačiau jis gana įtaigiai ragina į tautą žvelgti ne paviršutiniškai, o suvokti šį fenomeną kaip gyvybiškai svarbų mūsų žmogiškosios būties raidai ir jos prasmingumui. Vydūniškoji tautos samprata dėmesio verta dėl savo originalumo.

- Ar sparčiai nykstanti tautinė savivertė nekelia grėsmės valstybės pamatams?

- Atsakant į šį klausimą, norisi retoriškai paklausti: kas gi, jei ne tautinės savivertės pajauta, buvo pagrindinis stimulus prieš šimtą metų skelbiant Nepriklausomą Lietuvos Respubliką, partizanams dėl jos guldant galvas pokario rezistencinėje kovoje, kylant 1988 m. Sąjūdžiui, džiaugsmo asaromis patinkant Kovo 11-osios Aktą, kraujo antspaudu jį patvirtinant 1991 m. sausį? O išsekus tai savivertei grįšime į tą būvį, iš kurio išsiveržėme: tikrai neteksime jei ne „paviršiaus dalykų“, tai esmingosios oraus žmogaus laisvės.

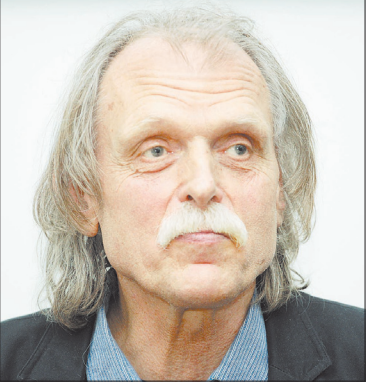
Valstybės šimtmetį valdžia ir Tauta švęs atskirai?

Kitąmet Vasario 16-ąją - Lietuvos nepriklausomybės šimtmetis. Ruošdamiesi šiai šventei ko kas sulaukėme vienintelės šventinės žinios: rastas Vasario 16-osios Akto originalas. O kas daugiau?

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIO-NALINIO PASIPRIEŠINIMO JU-DĖJIMO apskritojio stalo diskutavo tautotyrininkas Romualdas GRIGAS, Lietuvos Persitvarkymo Sąjū-džio narys, Lietuvos Nepriklausomy-bės Atkūrimo Akto signataras Algimantas NORVILAS, žinomas kolek-cininkas Vilius KAVALIAUSKAS ir filosofas Vytautas RUBAVIČIUS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Kaip švęsi-me šimtmetį? Ar šventė netaps tam tikro elito paminėjimu Sei-me? Kaip padaryti, kad tai bū-tų šventė kiekvienam mūsų Tautos žmogui?

R.GRIGAS: Švenčiant jubile-jines datas iš tikrųjų daugiau dė-mesio skiriama paradinėms, išo-rinėms formoms. Mano supрати-mu, jeigu yra galimybė švesti ko-kį nors ryškų jubiliejų Valstybės ir Tautos istorijoje, derėtų daugiau koncentruotis į turinį, į prasmes, į istorijos vyksmo etapus, į istori-jos peripetijas, kultūros reanima-vimą, tokiu būdu papildant savo šaknų supratimą.

Pvz., šie metai yra piliakal-niams skirti metai, taip pat Kaziu Bradūniui, tautiniam kostiumui. Žiūriu informacines laidas ir ste-biuosi: apie poetą K.Bradūną kal-bama, apie kostiumus kalbama, bet piliakalniai paliekami nuošaly. Ma-no supratimu, būtent švenčiant šimtmetį tie Piliakalnių metai ir bu-vo sugalvoti. Buvo sudėtinga pra-stumti tuos piliakalnių atminties metus į 2017-uosius, kaip pasiren-gimą 2018-iesiems. Bet jie lieka be dėmesio. Nors tai yra mūsų Tautos formavimosi šaknys ir mūsų vals-tybės ištakos, nes kiekvienas pili-aalniukas turėjo savo gravitacinės traukos, dvasinės kultūros centrą.

Kiek žinau, savanoriai, pvz., miškų urėdijos, kurių teritorijoje yra piliakalniai, šiuos metus mini, į piliakalnius įrengia laiptus. Man pačiam teko laiptoti ažuoliniais gra-žiai padarytais laiptais. Kalbant apie tas iniciatyvas, norisi sulauk-ti kad ir mažo valstybės dėmesio. Valstybė susikoncentravusi į eko-nomines problemas. Susidaro įspū-dis, tarsi ji būtų „uabas“, kuris tvarko tik ekonominius reikalus, o kultūra palikta nuošaly. Jeigu ir už-simenama, tai tik formaliai.

G.JAKAVONIS: Kas mus ga-li suvienyti Lietuvos Nepri-klausomybės šimtmečiui? Kaip S.Darius ir S.Girėno skrydis, kaip Baltijos kelias...

A.NORVILAS: Aišku, reikia lenkti galvą prieš iniciatyvą Lukiš-kių aikštėje pastatyti Vyčio pamink-lą. Bet žiūrėdamas vieną diskusiją per LRT pajutau didžiulį pasiprie-šinimą...

tam, kad grįžtu. O dabar viskas yra atvirkščiai. Vakarų firmos pas mus ieško talentų, išsiveža, ir viso gero. Mes prarandame savo protus.

O pasakykite, kokių mes turi-me paminklų? Mes nieko neturi-me. Esame valstybė, neturinti savo veido. Mes galime tik griauti, nes nieko nesugebame statyti.

Vyčio visuomeninis komitetas susibūrė ne dėl vieno paminklo. Mes susibūrėme tam, kad žmonės, visuomenė, piliečiai kažką pradėtų daryti dėl valstybės patys, savo ini-ciatyva. Mes tik ketinome prikelti žmones kažkokiam judesui, kad kartu kurtume valstybę. Todėl tarp mūsų pirmiausiai atsirado Valdas Adamkus ir Mokslų akademijos prezidentas, Vilniaus universiteto rektorius, Kauno arkivyskupas Si-gitas Tamkevičius, iš viso 14 Nacionalinės premijos laureatų, 12 signatarų (dabar bus 13). Mes pa-kėlėme Lietuvos šviesuomenės atstovus, kad jie ką nors iniciuotų, kad mes galėtume ką nors pada-ryti.

Aš rašiau tą valstybinę progra-mą. Kartu su Vidmantu Vingeliu esame bendraautoriai. Dabar žinau, kad ją braukio dėl paprasčiausios priežasties. Tiek socialdemokratų valdžia 2016 metais, tiek valstiečiai 2017 metais užmiršo prašyti šimt-metį ir biudžeta. Valstybės sukak-čiai nėra skirta nė cento. Be abe-jonės, nieko negalima padaryti, kai nėra pinigų. Tada pradėdama saky-ti, kad čia bus sunėštinis balius, kokia nors ministerija sutiks skir-ti iš savo biudžeto.

Apie ką mes šnekame? Valsty-bės sukaktis, šimtmetis. Ubagy-nas. Viskas prasideda nuo kažkokių falsifikatų, absoliutų, iškreiptų vei-dų. Dabar yra sugalvotas naujas šūkis: „[Kvėpti ateities!“ Kaip to pasirengimo vadovas važinėju į už-sienį. Rašėme savo kolegoms Suo-mijoje, Estijoje, Latvijoje, kaip mes švėsime. Pristatau mūsų šūkį. Lat-vijos Saeimos pirmininkė sako: „Jūs gal išėjote iš proto. Kokia atei-tis jus įkvėpia? Jūs esate greičiau-siai mirštantį Europoje tauta ir jus tai įkvėpia?“

Dabar, kiek žinau, Vasario 16-ąją numatyti du renginiai. Iškilmingas posėdis Filharmonijoje, kur pakvies-tiesiems duos nemokamai sumušti-nių, ir varpų gaudimas. Bet varpų gaudimo gali ir nebūti, nes nėra pi-nigų sumokėti už varpus. Tada aš ir pasiūliau su zakristijonų profsąjunga pasirašyti sutartį ir bus dykai.

Vilius KAVALIAUSKAS
Žinomas kolekcininkas

O dėl Vyčio paminklo pasiūlė-me, kad mes, visuomenė, apsiima-me surinkti reikiamus pinigus, su-rengsime konkursą, subursime ge-riausius Lietuvos dailininkus, pa-statysime paminklą. O dabar viskas daroma, kad nedarytume, nedrįs-tume daryti. Uždraudė. Ir kas už-draudė? Sakytie, ar tie žmonės turėjo įgaliojimus? Viceministras. Ar jis yra renkamas, ar jis duoda priesaiką valstybei? Vicekancleris. Ar jis duoda priesaiką, jis išrinktas? Ar jis bando sužlugdyti. Mes dar ga-

Vicemerai. Jis kieno nors rinktas? Ne. Vadinasi, susirenka trintukai.

Aš tokį darbą dirbau su pen-kiais premjeraiis, prezidentu, su Seimo pirmininku. Buvau popie-riukų nešiotojas nuo vieno stalo ant kito. Tai tokie popieriukų ne-šiotojai dabar nusprendžia valsty-bės likimą. Ir jiems nusispspjauti į prezidentą V.Adamkų, jiems nusis-pspjauti į S.Tamkevičių, nusispsjauti į prof. VLandsbergį, kuris irgi raš-tu parėmė šią idėją.

Mano giliam liūdesiui, social-demokratas Gintautas Paluckas klausia, o kas jiems leido. Kas lei-do Lietuvoje, policinėje valstybėje, 106-iems žmonėms pasakyti, kad

► Kai žmogus neturi užantyje intelektualio pamušalo, nėra ir strateginio mąstymo. Pažiūrėkite į mūsų politikus

Vilius KAVALIAUSKAS
Žinomas kolekcininkas

galbūt inicijuos paminklo pastaty-mą? Tai kur mes einame? Mes da-rome geresnę valstybę?

Ar mes pastatysime paminklą, ar ne, nežinau. Mes dabar jau bijo-me imti iš žmonių pinigus. Bijome, kad paskui nesakytų, kad esame sukčių kompanija. Valdžia uždraudė. Jeigu valdžia uždraudė, tai viskas. Mus bando sužlugdyti. Mes dar ga-

limė pastatyti paminklą. Jį gamina Ukrainos meistrai, kurie ką tik už-baigė T.Ševčenkos, kurie daro K.Ostrogiškio paminklus. Mes pa-sirašėme sutartį su K.Ostrogiškio fondu Kijeve. Stato vaizdo kamera, kad mes matytume, kaip ceche kils mūsų septynių metrų Vytis iš bron-zos. Dar keturių metrų postamen-tas. Galite įsivaizduoti, kokia įspū-dinga figūra. Už 428 tūkst. eurų kartu su visais mokesčiais. Tokia suma mums visiškai įkandama, ir mūsų visuomenei, ir verslui, bet mums neleidžia to daryti. Nes val-džia nori pastatyti, aišku, už 4 mln. Kažkam dar nubyrės. Nežinau, net nedrįstu šnekėti, nes nesupranta-me, dėl ko mums draudžia. Pasaky-tų normaliai. Bet nė vienas iš tų, kurie sako, kad netinka, neatėjo net pasižiūrėti į tuos modelius, kai buvo eksponuojami Karininkų ramovėje.

Prieš eidamas čia atidarau inter-neto naujienų portalą, žiūriu - Sei-mo pirmininkas pasisako už Vytį. Vienas iš trijų valstybės vadovų, ku-ris yra išrinktas, pasakė žodį. Vadi-nasi, mes dar turime politikų, kurie galvoja, kokiai valstybei vadovauja. **VRUBAVIČIUS:** Toks šimt-mečio minėjimas priverčia atsigręžti į save pačius. Tai teigiamas dalykas. Ir ką mes pamatome? Save pačius veidrodyje. Mes pamato-me labai daug dalykų. Netgi gerai gyvenančius pradeda po truputį purtyti, kur mes einame, ką mes kuriame. Ar mes besuvokiame, sa-kykime, Valstybė, Tauta, valstybin-gumo reikšmę žmonėms? Pasirodo, nelabai, pradėdame ieškoti kažko-kių pateisinimų, pradėdame svars-tyti, kiek kainuoja tokia šventė, kaip sukurti šventės renginių tva-

ni, pagarbinti ir t.t. Šventės kyla iš šventumo. Kai tos jausenos nebė-ra, šventė yra tik renginių organi-zavimas. Tada ir kyla klausimas apie mūsų valstybės kūrimą, liki-mą, ateitį. Ir dar paprastesnis klaui-simas, kam mums reikalinga vals-tybė? Ar mes suvokiame valstybę, jos turinį ir kokį turinį mes teikia-me valstybės sąvokai?

Ir vėlgi pasižiūrime į aplinką, į tai, ką mes vadiname *mainstrymi-niais* samprotavimais. Matome, kad valstybės reikšmė visą laiką menkėjo ir ji buvo sąmoningai menkinama, nes Europos Sąjunga-je mūsų valstybės tarsi nereikia. Ten nereikia jokių valstybių. Ku-riame kitokiį, jau antivalstybinį, da-rinį, o valstybingumo turinys, kuris mums dar yra suvokiamas, kreipia į nacionalizmą. Mes turime aiškiai pripažinti, kad valstybė ir buvo su-kurta tik dėl nacionalistinės jause-nos, to minkštojo nacionalizmo pa-grindu. Nes kitokios valstybės nėra ir kitokių valstybių Europoje nebuvo. Nebuvo kuriamos tokios.

O nacionalizmas tapo braukti-nas iš korektiško politinio kalbėji-mo. Tad ir mūsų akademinis sluoks-nis, ir žiniasklaida svarsty-mas apie valstybę nustūmė į paraš-tes, tik svarstoma apie įvairius rei-kalus, tokius kaip gynyba, bet ne-beaišku, ką ginti. Tada mes aiškiai pradėdame suprasti, kad daugelis žmonių suvokia, jog valstybės tu-rinio tarsi ir nėra, yra tik adminis-tracinis teritorinis darinys, kuris vienaip ar kitaip administruojamas, ir kad šitas darinys netrukdo mūsų visų laisvei važiuoti, dirbti, ieškoti ten geresnio gyvenimo. Koks tame administraciniame teritoriniame darinyje šventumo ir šventės turi-nys? Beveik jokie. Pažiūrėkime, kaip socdeminis ir kaip kitas elites greitai išėjo į Europą. Juk išėjo su ta pačia ištautinimo, išnacionalini-mo nuostata, kuri buvo diegiama ir sovietmečiu. Tik sovietmečiu veikė ir priešingas „na, dar mes išsilaiky-sime“ principas. Buvo tokia jause-nka, kad mes vis tiek atlaikysime. Dabar nebėra prieš ką atsilaikyti, nes mes tada laikmės tarsi prieš okupantus, o dabar išėjome į lais-vniąją ekonomiką. Čia ta ekonomika pasireiškia gryniausiu pavidalu.

Bet jei kalbame rimčiau, net pati lietuvių kalba ir istorija, jei mes tik įsigiliname į vieną kitą žo-dį, tiesiog prikišamai išryškina tuos mūsų bruožus, kuriuos įgijo-me per pastaruosius 27 metus. Ir nelabai gražius bruožus.

Kas yra šventė? Šventė yra su-sijusi su šventumu. Tai pati šaknis. Švenčiame tai, kas turi šventumo turinį. O ar mums šventa Lietuvos valstybė? Ar mes jaučiame tokį šventumą, kurį jautė, sakykime, prieskario karta, kurį jautė sava-noriai valstybės kūrėjai, tėvai. Jie turėjo šventumo jausmą. Ir visos šventės, jeigu jos iš tikrųjų yra žmonių šventės, vienaip ar kitaip rengiamos tam šventumui parody-

G.JAKAVONIS: Šiuolaiki-niams politikams bei dvaro is-torikams-politologams, pasiro-do, neįdomi Lietuvos istorija. Kodėl?

Gediminas JAKAVONIS
Žalgirietis

R.GRIGAS: Aš mėgstu varto-ti tokias sąvokas kaip tautokūra, tautorida, tautodara, tautoira. Mes šiame pasirengimo švesti šimtme-tį etape regime valstybės institu-cijų tautoardą, ne tautokūrą. Mus, eilinius piliečius ir šiek tiek akty-vesnius, natūralu, kad labai jaudina tas abejingumas. Visiškas abejin-gumas ir visiškai nepasirengimas įvertinti skelbiamą šimtmetį.

Algimantas NORVILAS
Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio narys, Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras

Bet aš noriu grįžti prie to neti-kėto atradimo - Nepriklausomybės Akto. Nepasakytume, kad prof. Liudas Mažylis būtų tipiškas isto-rikas. Jis daugiau mėgėjas, ir stai-ga - surado. Bet šitas faktas rodo, kad archyvais, kurie yra labai tvar-kingi, mūsų valstybė visiškai nes-i-domi. Man artimas žmogus papa-sakojo, kad kai istorikas Zenonas Ivinskis pakliuvo į Vatikano archy-vus ir pamatė šūsnis bylų, kurios susijusios su ikikrikščioniškąja Lietuva, apalpo. Tačiau į juos neį-leidžia, tam reikalingi diplomatiniai kanalai. Mečislovas Jučas sovieti-niais metais buvo pakliuvęs į Šve-diją ir taip pat aplankė valstybės archyvus, aptiko šūsnis medžiagos, susijusios su Lietuva. Kaip žinome, švedai pas mus gana sėkmingai šeimininkavo. Jie taip pat išsivežė dokumentų (nekalbu apie Lietuvos metriką). Tuo noriu atkreipti dė-mesį, kad tai rodo valstybės bevei-diškumą. Beveidiškumą, nes visiš-ka! nesirūpinama paveldu, nors tas paveldas yra mūsų sąmonė, mūsų tapatybė, mūsų esatis. Jeigu esa-ties nėra, natūralu, kad ir Tėvynė yra nebe Tėvynė, o kažkoks bend-ras teritorinis plotas, valdomas biurokratų. Šitai puikiai jaučia mū-sie jaunimas. Ir kai kalbama, kad jis bėga uždarbiauti, nieko panašus. Veikia tie vadinamieji minkštieji veiksniai, t.y. jis jau praradęs tapa-tybę. Praradęs Tėviškės suvokimą, kadangi švietimo sistema taip pat iškreipta.

G.JAKAVONIS: Kalbame apie Nepriklausomybės šimt-mečio istoriją. O kokią istoriją kuria jaunoji karta?

A.NORVILAS: Vyksta papras-tas dalykas. Liūdniausia, kad atė-jusi 30-mečių karta, ir pasiekusi tam tikrų biurokratinį karjeros aukštumų, būtent ir yra naujieji in-ternacionalistai. Tarybiniais metais irgi buvo internacionalistai, norma-liam žmogui tai skambėjo kaip pra-keiksmas. O dabar vėl išaugo nau-ja karta. Užsiauginome tokias vi-ceministres, tokius pareigūnus. Kad ir premjeras S.Skvernelis, nors kaip žmogus gal ir geras. Kai su kiekvienu kalbiesi, visi puikūs žmonės, išsilavinę, daug ką žino, bet visiškai dehumanizuoti. Ir de-humanizuoti ne tik kultūrine pras-me, bet ir istorine, tautine prasme. Net sunku kalbėti. Tokie žmonės mus valdo nuolat. Algirdas Butke-vičius, prieš tai buvęs premjeras, puikus, geras žmogus. Gera šeimyna. S.Skvernelis - taip pat. Jie gal ir puikiai valdo kažkokius proce-sus, bet to neužtenka. Reikia žmo-nių, kurie turi dar ir išminties.

O čia jau ir prezidentūros klaui-simas. Turime prezidentę, tokią

aktyvią, audringą - jai daug epitetų tikta. Budri, bet neįsimtinga. O užimant tokią svarbią poziciją, tokį valstybinį postą būtina išmintis. Be išminties ten nėra ko veikti. Ir kad kapotomis frazėmis pasako kažko-kias tezes, kaip duoda velnių...

Kvaila. Ir jauniosios kartos atstovai sako - kaip vištos po mėšlyną. Ei-kite jūs su savo kapstymaisiais. Nie-kas nebenori to matyti, girdėti ir

► Liūdna ir gaila, kad mūsų valstybėje yra daug gudrumo, bet visiškai nėra išminties

Visą laiką norėjosi, kad bent jau pasitikdami šimtmetį mes prisimni-tume ir tuos žmones, kurie kūrė tą nacionalistinę Lietuvą, kuri vadino-si smetonine Lietuva ir kurios jau-sena laikė lietuviybę ir pokariu. Iš-laikė ir per sovietmetį, ir iki šiol yra gyva. Tai paminklas A.Smetnai Vilniuje. Nesiryztame. Nors A.Smetonos nuopelnas juk didžiulis. O mes vis dėlto gyvename įsi-kalę tas sovietines klišes apie A.Smetoną. „Na, ką, pasiraitojęs kelnes brido per Vislą.“ Tai buvo įkalta, nors istorikai tai ir paneigė.

Bet yra kita dalykas. Žinias-klaida tai tiražuoja kaip tam tikrą panikos ir atmetimo būdą. Žmonių sąmonėje tai nusėda. Istorikai jau atskleidė, kad A.Smetona, galima sakyti, buvo išduotas. Išduotas paskutiniame savos Vyriausybės posėdyje. Bet išgelbėjo valstybę ir jos garbę, nepasirašydamas jokio dokumento su okupantu, nesuda-rydamas jokio sandorio. Dėl to, mano galva, jis ir buvo nužudytas. Nužudytas artėjant Jaltos konfe-rencijai. Ar mes per 27 metus isto-rikams pasiūlėme kokią nors programą ištirti žūties aplinkybes? Nes dabar daugelis Amerikos spec. tarnybų archyvų atsivėrė. Ten būtų galima ieškoti komparti-jos veikimo prieš A.Smetoną do-kumentų. Tačiau mums jis nerei-kalingas, nes primena tą patį, na-cionalinį, valstybingumą, kuris mums darosi netgi toks nemalonus kaip ir pokario pasipriešinimas. Pokario pasipriešinimas taip pat yra nustumtas.

Romualdas GRIGAS
Tautotyrininkas

Šimtmečio proga tikrai reikėtų pagarbinti tuos, kuriuos Lietuvos Vyriausybė vis dėlto išdavė pir-muosius, - ir Kazį Skučą, ir Augus-tiną Povilaitį. Ar jų pavardės dabar prisimenamos? Jų tarsi nėra. Bet juk jie pirmosios aukos, tikrosios aukos, lietuviai patriotai, kurie sa-vo visą gyvenimą kovoją už tiesą. Pavardės tarsi visi žino, bet ar kas jas primena, į viešumą iškelia. Ne. Yra ir daugiau tokių paprastų daly-kų, kuriuos reikėjo seniai daryti. Seniai jie turėjo būti įrašyti į isto-riją. Ir už jų gyvenimus reikėtų valstybei atsipašyti, kad liko ne-pagerbti iki šiol. Bet mes tokie. Mes jau apžavėti tos ateities, į ku-rią sėkmingai riedame.

Parengė Rasa NAVICKAITĖ

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje w.suzalgrigu.lt

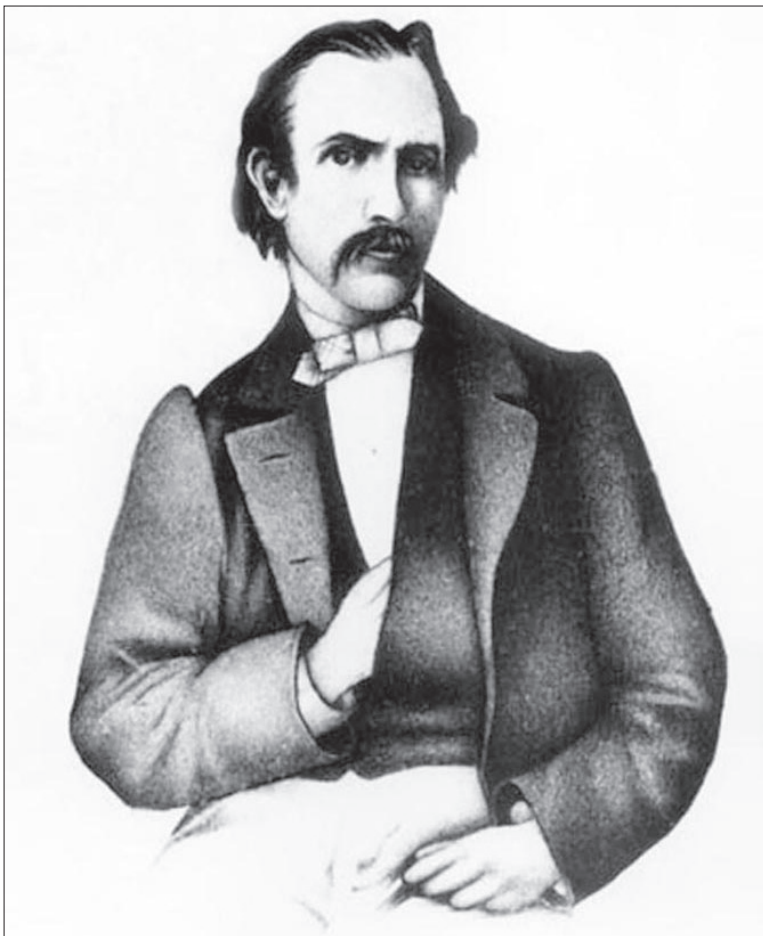
Mikalojus Akelaitis, gyvenęs tėviškės ilgesiu

Iškilus lietuvių politikos ir kultūros veikėjas, rašytojas ir publicistas, kalbininkas ir tautosakininkas Mikalojus Akelaitis gimė 1829 m. gruodžio 5 d. Čiuoderiškių kaime, Marijampolės apylinkių valstiečių šeimoje. Augo be tėvo, žuvusio Sibiro katorgoje 1831 m. sukilėlio. Mokėsi vietos keturklasėje ir apskrities mokyklose, paskui daug lavinosi savarankiškai, o turėdamas fenomenalią atmintį išmoko net keletą užsienio kalbų. Išvažiavo į Varšuvą, tikėdamasis studijuoti universitete, pritapti mokslo pasaulyje. Tačiau greit įsitikino, kad lietuviybė ten niekam nerūpi.

Gal Vilniuje atsiras bendraminčių? Laiške istorikui Mykolui Balinskiui 1857 m. gruodžio 3 d. jis rašė: „Reikia mums pakelti lietuvių kalbą, ištraukti iš paniekimo tą kalbą, kuri turi sanskrito didumą, lotynų galybę, graikų dailumą ir italų skambumą.“

Kitame laiške tam pačiam adresatui taip vertino istorinių žinių sklaidą: „Tautos istorija turi būti kiekvieno piliečio lūpose ir tuomet tauta bus nemirtinga.“ Leidinyje „Tekla Wilenska“ M.Akelaitis vienas pirmųjų iškėlė mintį, kad reikia pradėti leisti lietuviškus laikraščius. 1858 m. kartu su Simonu Daukantu apsigyveno Svirlaukio dvare (Latvijoje, netoli Jelgavos); ten rinko medžiagą lietuvių-lenkų kalbų žodynui, užrašinėjo tautosaką. Vėliau gyveno Varniuose, Rietave, Surviliškyje, dirbdamas daugiausia dvarininkų vaikų mokytoju. Įdomūs buvo jo bandymai interpretuoti baltų mitologijos šaltinius. Įdomūs pirmiausia pozityvistine nuostata, Teodoro Narbuto raštų kritika, aukščiausios kuriančios pasaulį dievybės iškėlimu. Prūsų dievų triadą jis priskyrė lietuviams ir nagrinėjo jų vardus kalbiniu požiūriu. Šis jo originalus tyrimas buvo išspausdintas 1858 m. leidinyje „Varšuvos biblioteka“.

Didžioji M.Akelaičio idėja ir svajonė - leisti lietuviškas knygeles kai-

► Mikalojus Akelaitis (1829-1887)

mo žmonėms. Gyvendamas Rietave pas kunigaikščius Oginskius, M.Akelaitis rūpinosi spaustuvių įkūrimu, manydamas čia turėti ir lietuviškų knygų leidybos centrą. Šiam reikalui buvo gavęs netgi ne vieno stambaus dvarininko pritarimą. M.Akelaičio priprašytas Žemaičių vyskupas Motiejus Valančius kreipėsi į rusų valdžią, kad leistų spausdinti laikraštį blaivybei skatinti Žemaitijoje. Ir pavadinimas - „Pakeleivinas“ - jau buvo sugalvotas, ir turinys numatytas. Tačiau leidimas nebuvo gautas, nes blaivi tauta imperijai pavojinga... Tada M.Akelaitis persikėlė į Vilnių, sutaręs „Liaudies knygynėlį“ leisti kartu su žymiu kultūros veikėju Adomu Honoriu Kirkoru. Įsteigė leidybos fondą, iki 1860 m. išspausdino penkias knygeles milžinišku 26 tūkstančių eg-

zempliorių tiražu. Tačiau didesnės paklausos jos neturėjo, - skaitančiųjų lietuviškai dar buvo nedaug...

M.Akelaitis neišsivadėjo minties žadinti tautą, nenuleido rankų, darbavosi kiek pajėgdamas ir toliau. Jis pelnytai laikomas vienu iš lietuvių didaktinės literatūros kūrėjų. Sekdamas lenkiškai rašiusiu Jonu Chodzka, 1860 m. išleido apsakas „Kvestorius po Lietuvą važinėdamas, žmones bemokinas“ bei „Jonas Išmisločius kromininkas“, pasirašęs jas Juro Varnelio slapyvardžiu. Šiuose kūriniuose pateikiama istorinių, geografinių, gamtamokslinių žinių, kalbama apie blaivybę. Kiti rašytojo darbai buvo dar svarbesni atgimstančiai lietuviybei. Tais pačiais metais jis išleido „Lamentorių, arba Pradžią mokslo sudėtą mažiems wajke-

liems“, kurį ilgą laiką naudojo daktoriai - nelegaliai veikę kaimo mokytojai. M.Akelaitis lenkų kalbą parašė ir lietuvių kalbos gramatiką, į lenkų kalbą proza išvertė K.Donelaičio „Metus“, sukūrė keletą lietuviškų technikos ir gramatikos terminų (pavyzdžiui, žodį „žodynas“). Bręstant sukilimo nuotakoms, 1861 m. M.Akelaitis parašė eiliuotų atsisaukimų, raginančių valstiečius kilti į kovą su pavergejais; vadinosi jie „Gromata Wylniaus senelio“, „Pasaka senelio“.

Dėl susektos anticarinės veiklos M.Akelaitis turėjo bėgti į užsienį; apsigyveno Paryžiuje. Prasidėjus sukilimui, grįžo į Lietuvą, buvo paskirtas Augustavo vaivadijos komisaro padėjėju. Jo rūpestis buvo organizuoti sukilėlių būrius, parūpinti ginklų kovotojams. Spėjama, kad būtent M.Akelaitis į lietuvių kalbą išvertė 1863-ųjų sausio 22 d. sukilimo manifestą. Jis taip pat rengė ir redagavo laikraštį „Žinia apie Lenkų wajną su Maskolejs“, kurio išėjo du numeriai. Sukilimui pralaimėjus, M.Akelaitis pasitraukė į Prūsiją. Įsrūtyje buvo areštuotas, tačiau jam pavyko iš teismo salės pabėgti. Vėl apsigyvenęs Paryžiuje, labai aktyviai reikėsi lenkų emigrantų kultūrinėje ir politinėje veikloje. Mat laikėsi unijinių nuostatų manydamas, kad maža lietuvių tauta turi šlietis prie lenkų, istorinių bendrakeivių, tačiau išlaikydama savo kalbą ir kultūrą. M.Akelaitis nuo 1872 m. visą dešimtmetį buvo lenkų laikraščio „Gazeta Warszawska“ korespondentas; savuosius politinių įvykių komentarus siuntinėjo ir į kitus lenkų laikraščius.

Kaip šviečiamosios ideologijos skleidėjas M.Akelaitis giliai domėjosi mokslo naujienomis - laiškuose mini net parašęs astronomijos pradmenų darbą „Žvaigždžių skaičiavimas“. Bet labiausiai nudžiugo sulaukęs pirmojo Jono Basanavičiaus „Aušros“ numerio. Tuoj pat šiam laikraščiui pasiuntė straipsnį „Lietuviškųjų kunigaikščių vardai“. Bendradarbiavo ir „Gazietoje lietu-

viškoje“, leidžiamoje JAV. Lenkų kalba M.Akelaitis parašė didelės apimties, net 387 puslapių, studiją „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės aprašymas“. Labai apmaudu, kad šio rankraščio likimas tebėra nežinomas. 1883 m. M.Akelaitis įsteigė Paryžiaus lietuvių draugiją „Želmuo“ ir vadovavo jai iki mirties. Nors rašytojas buvo gavęs Prancūzijos pilietybę, vedęs prancūzaitę ir su ja susilaukęs dviejų sūnų ir dukros, nuolat ilgėjosi gimtinės. Laiške kitam emigrantui J.I.Kraševskiui rašė: „Jeigu tikrai taip turi būti su manimi, tai veljū prigerti Neryje, Nemune ar Visloje, o mirti kad ir badu - gimtinėj, laisvojoje šaly. Juk nėra didesnės nelaimės lietuviui, kaip svetimojo šaly sudėti savo kaulus.“ Nepavyko patriotui išvengti tokios lemties... Nepritekliai pakirto sveikatą, M.Akelaitis mirė 1887 m. rugsėjo 27 d. Paryžiuje.

► Tautos istorija turi būti kiekvieno piliečio lūpose ir tuomet tauta bus nemirtinga

Mikalojus Akelaitis - vienas pirmųjų tautinio atgimimo istorijoje. Nuostabi asmenybė - Europos klajūnas, nuolat besirūpinantis savosios tautos gyvasties ir gimtosios kalbos išsaugojimu. Jautrios sielos, kupinas įvairiausių tautinę savimonę skatinančių sumanymų, romantiškų svajų apie tautos ir valstybės ateitį, jis paliko ryškų pėdsaką literatūrinės kalbos, lietuviškosios spaudos ir tautinės inteligentijos demokratinių politinių idealų tapsme. Būtų prasminga, kad Oginskių namas Vilniuje, Universiteto ir Dominikonų gatvių sankryžoje, turėtų žymenį su M.Akelaičio pavarde, primenant čia praleistas viltingas rašytojo valandas.

Libertas KLIMKA

KLAIPĖDOS PULSAS KRAŠTUI

Vakarų ekspresas PRISTATO

MUZIKUOJANTIS KELTAS 2017

06.24 OVIDIJUS VYŠNIAUSKAS

07.01 RAMŪNAS RUDOKAS

07.08 EL FUEGO

07.15 IGORIS BERINAS & HUGE SOUL

07.22 ALEKSANDRAS MAKEJEVAS IR GRUPĖ

08.05 RADŽI IR JO DRAUGAI

08.12 MARIUS JAMPOLSKIS IR DŽUGAS SIAURUSAITIS

Billietus platina **bilietai.lt**

Valandą prieš koncertą bilietai parduodami renginio vietoje (Senoji Smiltynės perkėla)

Informacija tel. +370 670 41252
El. paštu info@promoplius.lt
www.muzikuojantiskeltas.lt

VIENINTELIAI BEI ĮSIMINTINIAUSI KONCERTAI ANT VANDENS!